

INSTRUIRI LA DISTANȚĂ ȘI DEZBATERI PENTRU PROFESIONALIZAREA
JURNALIȘTILOR ȘI STIMULAREA JURNALISMULUI ETIC

JURNALISMUL DIN INSTANȚELE DE JUDECATĂ.

CE TREBUIE SĂ ȘTII CÂND RELATEZI
DESPRE JUSTIȚIE?

Îndrumar pentru jurnaliști, realizat în baza consultației online,
oferite pe www.mediaforum.md

de **Tatiana Puiu**

TATIANA PUIU a fost aleasă, recent, membră a Comitetului European pentru Drepturile Sociale, pentru o perioadă de șase ani. Experta deține experiență vastă în jurisdicția Curții Europene a Drepturilor Omului. Totodată, este și consultantă națională de proiecte în cadrul organizației internaționale „Freedom House”.

Tatiana Puiu este avocată în cadrul Biroului de avocați „Nagacevschi și Partenerii”. Din anul 2012 este și instructor la Școala de Studii Avansate în Jurnalism a Centrului pentru Jurnalism Independent, unde este responsabilă de cursul „Legislație media”. A coordonat proiectul „Baza de date a judecătorilor www.magistrat.md”, care prezintă profilurile și monitorizează integritatea judecătorilor din Republica Moldova. De asemenea, a fost consultantă în cadrul Departamentului Politici și Legislație Media la Centrul pentru Jurnalism Independent, unde a oferit consultanță juridică și reprezentare în instanța de judecată a jurnaliștilor și organizațiilor de media.

Tatiana a absolvit Facultatea de Drept și a obținut diploma de magistru în Drept la Universitatea Liberă Internațională din Moldova. Ulterior, în 2009-2010, a fost bursiera în cadrul Programului „Lane Kirkland” al Fundației Polono-Americane pentru Libertate la Universitatea Jagiellonă din Krakovia, Polonia, unde a studiat domeniul executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului și a efectuat un stagiu profesional la Fundația Helsinki pentru Drepturile Omului din Polonia. În anul 2013 a fost audientă a cursurilor Institutului European de Studii Politice din Moldova. De asemenea, timp de un an, a participat la un program al Fundației Soros de instruire a activiștilor pentru drepturile omului privind consolidarea capacităților de advocacy la nivel național și internațional. În 2015 a efectuat un stagiu legislativ la Organizația „Justice at Stake”, cu sediul la Washington, în cadrul Programului de Stagiere în Instituțiile de Drept ale SUA, lansat de către Departamentul de Stat SUA și administrat de către consiliile americane pentru învățământ internațional.

În luna iunie, avocata va efectua un fellowship în cadrul programului John Smith Trust în Marea Britanie.

Platforma online pentru profesioniștii media www.MediaForum.md este editată de Consiliul de Presă din Republica Moldova.

Instruirile la distanță pentru jurnaliști se desfășoară în cadrul proiectului „Instruiri la distanță și dezbateri pentru profesionalizarea jurnaliștilor și stimularea jurnalismului etic pe platforma online a profesioniștilor mass-media www.MediaForum.md”, implementat de Asociația Presei Independente (API), cu susținerea Programului Mass-Media al Fundației Soros-Moldova.

Opiniile exprimate în această publicație aparțin autorului și nu implică neapărat poziția finanțatorului.

I. INTRODUCERE

Transparența sistemului judiciar și rolul presei în asigurarea acestui proces pornesc de la principiile libertății presei într-o societate democratică. Prin modul de desfășurarea a unei ședințe de judecată și conținutul hotărârilor pronunțate, prin articolele scrise de mass-media, atât justiția, cât și presa au rol educativ și preventiv, fiind în slujba cetățeanului. Dacă jurnaliștii nu pot reflecta ceea ce se întâmplă într-o instanță, dacă jurnaliștii și chiar membrii publicului nu pot să se dea cu părerea despre ce se întâmplă într-o instanță, atunci această situație ar submina libertatea de exprimare - un alt ingredient vital al unei societăți democratice moderne. Prin urmare, presa are dreptul de a prezenta fără teamă ceea ce fac și ce hotărăsc instanțele, oricât de inconfortabil nu ar fi acest lucru pentru judecători.¹

Potrivit standardelor europene în materie, procedurile judiciare și problemele privind administrarea justiției sunt de interes public, iar dreptul la informare cu privire la acestea trebuie exercitat ținându-se seama de limitele impuse de independența justiției și de exigențele dreptului la un proces echitabil, în mod special în materie penală. În consecință, cerințele transparenței presupun crearea de posturi de purtător de cuvânt sau servicii de știri și comunicare aflate în responsabilitatea instanțelor sau a consiliilor judiciare, în timp ce judecătorii ar trebui să fie reținuți în relațiile lor cu mass-media.² În acest sens Curtea Europeană a Drepturilor Omului a statuat:

1 Cea de-a treia și cea de-a patra putere: judecătorii, jurnaliștii și justiția deschisă, Lord David Neuberger Președintele Curții Supreme din Marea: http://www.constcourt.md/public/files/file/Publicatii/Lord_Neuberger.pdf

2 Recomandarea Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei CM/Rec (2010)12 din 17 noiembrie 2010 cu privire la judecătorii: independența, eficiența și responsabilitățile, pct. 19; în același sens, CCJE, Magna carta a judecătorilor, din 17 noiembrie 2010, pct. 14 și 16, „Justiția trebuie să fie transparentă și să fie publicate informațiile legate de funcționarea sistemului judiciar. Înscrisurile instanței și hotărârile judecătorești trebuie să fie întocmite într-un limbaj accesibil, simplu și clar”

„În ceea ce privește funcționarea justiției ca subiect de interes general, presa are sarcina de a comunica informații și idei legate de cauzele aflate pe rolul instanțelor, deoarece administrarea justiției servește colectivității în ansamblul ei și necesită cooperarea unui public bine informat. Instanțele de judecată nu pot funcționa într-un vid, ferite de ochii presei. Ele sunt competente să tranșeze litigiile care le sunt supuse spre judecată, dar aceasta nu înseamnă că respectivele litigii nu pot forma obiectul unor dezbateri în cadrul revistelor specializate, a presei sau a opiniei publice în general.” (Sunday Times c. Marii Britanii).

În plus, „presa reprezintă unul din mijloacele de care dispun responsabilii politici și opinia publică pentru a se asigura că judecătorii se achită de înaltele lor responsabilități de o manieră conformă cu scopul misiunii care le este încredințată” (Rizos și Daskas c. Greciei).

Iar „atitudinea magistraților, chiar în afara instanței, și mai ales atunci când se servesc de calitatea lor de magistrați, poate să constituie o preocupare legitimă a presei și să contribuie la dezbaterea asupra funcționării justiției și a moralității celor care sunt garanții acesteia.” (Sabou și Părcălab c. României).

Mass-media fiind „câinele de pază al democrației” are sarcina de a informa publicul asupra problemelor de interes public, iar în procesul de acumulare și răspândire a informației ea trebuie să își respecte obligațiile profesionale, stabilite în Codul deontologic al jurnalistului. Aceasta se referă la acuratețea și verificarea faptelor, separarea faptelor de opinii și comunicarea comercială, obligația de a corecta erorile și acordarea dreptului la replică, denunțarea cenzurii, protecția surselor jurnalistice și relația jurnalistului cu sursele de informare, protecția vieții private, respectarea prezumției de nevinovăție și a drepturilor minorilor, a persoanelor vulnerabile, precum și nediscriminarea. Deci scopul mass-media implică atât independența acesteia, cât și responsabilitate.

Deseori, anumite dosare de rezonanță mediatică apar în presă prin surse neoficiale sau în mod preferențial. Uneori sunt reflectate informații din cursul urmăririi penale, cum ar fi declarații ale martorilor, transcrierea unor interceptări telefonice, astfel discutându-se probleme ce țin de respectarea prezumției de nevinovăție, protecția vieții private a unor persoane nevizate de investigație sau accesul în mod nediscriminatoriu la informații de interes public.

În relatările privind procesele în justiție, jurnalistul trebuie să respecte dreptul la viață privată și cel la un proces echitabil (care include și accesul la justiție și dreptul la prezumția nevinovăției) al tuturor celor implicați, ghidându-se exclusiv de interesul public. Factorul-cheie este interesul public, care reprezintă interesul societății (și nu simpla curiozitate a indivizilor) față de evenimentele ce țin de exercitarea puterii publice într-un stat democratic sau față de alte probleme care, în mod normal, trezesc interesul societății sau al unei părți din el.

Furnizarea și diseminarea informației prin intermediul mass-media în legătură cu procesele din instanța de judecată trebuie să fie bazate pe următoarele principii³:

- **Prezumția de nevinovăție:** jurnaliștii au dreptul să își exprime opinia privind vinovăția unei persoanei doar în condițiile art. 12 din Legea cu privire la libertatea de exprimare;
- **Accesul la informație:** jurnaliștilor nu li se îngreudește accesul la informații în mod arbitrar, de exemplu din motive personale, politice sau de altă natură, atunci când astfel de informații au fost deja obținute în mod legal și de alți jurnaliști;
- **Modalități de furnizare a informațiilor către mass-media:** autoritățile

³ Rec (2003)13 privind furnizarea de informații prin intermediul mass-media în legătură cu procesele penale, CM al CoE, 2003

judiciare și serviciile de poliție ar trebui să furnizeze informațiile lor mass-media prin intermediul unor canale autorizate, mai degrabă decât de către ofițerii judiciari și de poliție în mod individual. Termenul „ofițeri autorizați” trebuie să fie înțeles într-un sens larg, indicând faptul că autoritatea în cauză ar trebui să desemneze un membru al personalului în acest scop. Alte „mijloace autorizate similare” în sensul acestui principiu ar putea include, de exemplu, furnizarea de informații verbale de către purtătorii de cuvânt oficial la fața locului, precum și materiale informative scrise despre o procedură penală specială dată jurnaliștilor înaintea unui proces de judecată.

- ***Comunicarea constantă în timpul procedurilor penale:*** În cazul în care mass-media nu este informată despre procedurile penale care au atras atenția specială a publicului prin intermediul persoanelor implicate, gravitatea faptelor sau alte circumstanțe de interes public, este posibil ca jurnaliștii să-și desfășoare propriile investigații jurnalistice. Astfel de investigații jurnalistice efectuate în paralel cu urmărirea penală pot, în anumite circumstanțe, să suporte riscul de a avea un efect negativ asupra acestor investigații judiciare, de exemplu prin dezvăluirea publică a informațiilor, prin portretizarea martorilor sau prin contactarea infractorilor. Acestea fiind spuse, investigațiile jurnalistice paralele ar putea avea, de asemenea, efecte pozitive, precum detectarea martorilor sau a suspecților.

Autoritățile judiciare și serviciile de poliție trebuie să informeze mass-mediei despre cursul anchetelor penale, atât timp cât acest lucru nu aduce atingere secretului investigațiilor și anchetelor polițienești sau întârzie, sau împiedică rezultatul procedurilor.

- ***Interzicerea exploatării informațiilor:*** Exploatarea comercială a informațiilor privind procedurile penale pendinte de către autoritățile judiciare și serviciile de poliție ar putea submina imparțialitatea sistemului judiciar și a poliției. În plus, ar putea ex-

clude jurnaliștii și mass-media de la accesul la astfel de informații din cauza costurilor. În același sens, informațiile nu ar trebui exploatate în alte scopuri decât cele relevante pentru aplicarea legii.

- **Protecția vieții private în cadrul procesului penal:** Orice persoană are dreptul la protecția vieții private și de familie în temeiul articolului 8 din Convenția Europeană a Drepturilor omului. Simpla indicare a numelui acuzatului sau condamnatului poate constitui o sancțiune mai severă decât sancțiunea penală pronunțată de instanța penală. În plus, aceasta poate prejudicia reintegrarea în societate a persoanei în cauză. Același lucru se aplică imaginii acuzatului sau condamnatului. Prin urmare, ar trebui să se acorde o atenție deosebită efectelor nocive prin dezvăluirea informațiilor care permit identificarea persoanei vizate. Se recomandă o protecție și mai puternică părților care sunt minori, victimelor infracțiunilor, martorilor și familiilor suspectilor, inculpaților și persoanelor condamnate.
- **Rectificarea și dreptul la replică:** legislația Republicii Moldova garantează dreptul la replică în art. 27 din Legea cu privire la libertatea de exprimare, precum și posibilitatea de a adresa o plângere la Consiliu de presă în temeiul Rezoluției (74) 26 privind dreptul la replică.
- **Prevenirea influenței prejudiciabile:** Avizele și informațiile cu privire la chestiunile care fac obiectul unei proceduri penale ar putea avea o influență prejudiciabilă asupra prezumției de nevinovăție, atunci când sunt difuzate în mod public prin intermediul mass-media. Autoritățile judiciare și serviciile de poliție trebuie să se abțină de a furniza în mod public informații care prezintă riscul unei influențe prejudiciabile substanțiale asupra corectitudinii procedurilor. În acest context, termenul „autorități judiciare” include și procurorii și judecătorii care investighează. Evaluarea riscului de influență prejudiciabilă ar trebui să se facă de la caz la caz, ținând cont de circumstanțele fiecărui caz.

- **Prejudiciul publicității pre-judiciare:** diseminarea virulentă în mass-media ar putea, în cazuri excepționale și rare, să aibă o influență negativă asupra unei anumite proceduri penale, în special asupra judecătorilor și martorilor.
- **Admiterea jurnaliștilor:** articolul 6 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului garantează dreptul fundamental la o audiere publică și la pronunțarea unei hotărâri publice. În cazul în care scaunele din sala de judecată nu sunt suficiente pentru a acomoda toate persoanele interesate, autoritățile judiciare ar putea, de asemenea, să aibă în vedere transmiterea audio-vizuale a unei audieri într-o altă cameră de judecată, dacă există astfel de facilități. Prin admiterea mijloacelor de informare în masă la audieri publice și pronunțarea hotărârilor judecătorești, se poate obține o publicitate mult mai mare. Cu toate acestea, în anumite circumstanțe, administrarea echitabilă a justiției poate impune excluderea publicului din totalitatea sau din o parte a unei audieri în temeiul articolului 6 din CEDO.
- **Accesul jurnaliștilor în sălile de judecată:** deoarece mass-media oferă acces mai larg publicului general la audierile în instanță prin raportarea lor, în sălile de ședință ar trebui să se găsească un număr suficient de locuri pentru jurnaliști. În funcție de interesul public într-o anumită audiere, sălile mai mari cu mai multe locuri ar trebui să permită o mai mare capacitate. Aceasta din urmă depinde în mod evident de circumstanțele și de disponibilitatea sălilor de judecată. Cu toate acestea, prezența mass-media nu ar trebui să excludă participarea altor persoane care doresc să asiste în cadrul procesului. Jurnaliștii trebuie să fie admiși la ședințele de judecată publice fără discriminare și fără cerințe prealabile de acreditare formale și prealabile. Orice discriminare ar fi contrară libertății mass-media așa cum este garantată de articolul 10 din CEDO.
- **Înregistrarea audio-video a ședințelor de judecată:** înregistrarea de către mass-media a vocii sau a imaginii persoanelor prezente la

ședințele de judecată pot avea o influență nejustificată asupra acelor persoane. Martorii pot să fie intimidați, fie atrași de camerele de luat vederi sau de mass-media, ceea ce ar putea avea un impact asupra declarațiilor date. Și victimele se pot simți intimidat. În acest sens, fotografierea acestor persoane poate avea loc înaintea începerii ședinței de judecată. Legislația națională trebuie să conțină prevederi exprese pentru a proteja anumite categorii de persoane, cum ar fi minorii sau persoanele acuzate.

- ***Sprijin pentru mass-media:*** autoritățile judiciare pot avea un interes în susținerea difuzării în presă a procedurile penale, punând la dispoziție, la cerere simplă și, dacă este posibil, anunțuri privind audierile programate, acuzațiile și alte informații relevante. În cazul în care aceștia dispun de astfel de informații, mass-media va fi mai puțin probabil să prezinte informații inexacte care ar putea avea o influență nejustificată asupra judecătorilor sau ar prejudicia prezumția de nevinovăție. Acest sprijin nu ar trebui să facă obiectul acreditării. În timpul procedurilor judiciare, un reprezentant al instanței ar trebui să fie, pe cât posibil, disponibil pentru mass-media pentru a răspunde solicitărilor lor de clarificare. În cele din urmă, jurnaliștii ar trebui să poată difuza sau comunica mersul derulării ședințelor publice, fără a submina protecția vieții private.
- ***Protecția martorilor:*** difuzarea în mass-media a informațiilor despre martori poate avea un efect intimidant asupra acestora, în special atunci când este dezvăluită identitatea unui martor. Se recomandă ca identitatea martorilor să nu fie dezvăluită presei de către autorități sau chiar de către mass-media, cu excepția cazului în care un martor și-a dat consimțământul prealabil, identitatea martorului este de interes public sau mărturia a avut loc deja în public.
- ***Reflectarea în mass-media cu privire la modul de executare a sentințelor judecătorești:*** controlul public asupra bunei administrări

a justiției se realizează în mare parte prin mass-media. Punerea în executare a sentințelor judecătorești face parte din administrarea justiției. Prin urmare, libertatea presei ar trebui să includă posibilitatea jurnaliștilor de a avea contacte cu persoanele responsabile de executarea sentințelor judecătorești, în măsura în care acest lucru nu aduce atingere bunei administrări a justiției, drepturilor deținuților și ofițerilor de penitenciare sau securității locurilor de detenție.

Reflectarea în mass-media după executarea sentințelor judecătorești:

- Difuzarea în mass-media a informațiilor despre condamnați și a cazurilor după executarea sentințelor judecătorești pot prejudicia reintegrarea în societate a persoanelor condamnate. Prin urmare, protecția vieții private trebuie să fie respectată de către jurnaliști în conformitate cu articolul 8 al Convenției Europene. Cu toate acestea, de interes public pot fi informațiile despre persoanele anterior condamnate dacă acele persoane încalcă legea penală din nou sau dacă infracțiunea lor anterioară a fost o infracțiune fără o perioadă de prescripție, precum crimele împotriva umanității sau genocidul.

În continuare, găsiți rezumatul întrebărilor adresate de vizitatorii platformei Mediaforum.md în cadrul consultației online și răspunsurile pe care le-am oferit.

II. ÎNTREBĂRI/RĂSPUNSURI

ÎNTREBARE: *Ce riscă reporterul dacă înregistrează cu telefonul mobil în timpul ședinței de judecată, fără permisiunea judecătoreștii? Și dacă jurnalistul dă pe post declarațiile, spre exemplu, lui Chirtoacă? Care este mărimea amenzii?*

RĂSPUNS: În toate instanțele judecătorești ședințele sunt publice, cu excepția cazurilor prevăzute de lege.

În **cauzele penale**, accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, pe parcursul întregului proces sau al unei părți din proces, în interesul respectării moralității, ordinii publice sau securității naționale, când interesele minorilor sau protecția vieții private a părților în proces o cer, sau în măsura considerată strict necesară de către instanță când, datorită unor împrejurări speciale, publicitatea ar putea să prejudicieze interesele justiției. În procesul în care un minor este victimă sau martor, instanța de judecată va asculta declarațiile acestuia într-o ședință închisă. Judecarea cauzei în ședința închisă a instanței trebuie argumentată și efectuată cu respectarea tuturor regulilor procedurii judiciare. În toate cazurile, hotărârile instanței de judecată se pronunță în ședință publică.⁴ Președintele ședinței poate permite reprezentanților mass-media, în cazurile în care cauza prezintă interes public, să efectueze înregistrări audio, video și să fotografieze unele secvențe de la deschiderea ședinței în măsura în care acestea nu perturbă desfășurarea normală a ședinței și nu aduc atingere intereselor participanților la proces. Neîndeplinirea de către orice persoană prezentă la ședința de judecată (inclusiv jurnalistul) a măsurilor/dispozițiilor luate de către președintele ședinței se sancționează cu

⁴ Art. 18, Cod de procedură penală al Republicii Moldova

amendă judiciară în mărime de la 20 la 50 de unități convenționale și îndepărtarea din sala de judecată.

În **cauzele civile**, ședințele de judecată de asemenea sunt publice. În ședința de judecată nu se admit minorii de până la vârsta de 16 ani dacă nu sunt citați în calitate de participant la proces sau de martor. Pot avea loc ședințe închise numai în scopul protejării informației ce constituie secret de stat, taină comercială ori a unei alte informații a cărei divulgare este interzisă prin lege. Instanța de judecată va dispune judecarea cauzei în ședință secretă pentru a preveni divulgarea unor informații care se referă la aspectele intime ale vieții, care lezează onoarea, demnitatea sau reputația profesională ori la alte circumstanțe care ar putea prejudicia interesele participanților la proces, ordinea publică sau moralitatea. Ședința poate fi declarată secretă pentru întregul proces sau numai pentru efectuarea unor anumite acte procedurale. Privitor la examinarea cauzei în ședință secretă, instanța judecătorească emite o încheiere motivată. Ședința secretă se desfășoară în prezența participanților la proces, iar în caz de necesitate la ea asistă de asemenea martorul, expertul, specialistul și interpretul. Instanța judecătorească ia măsurile de rigoare în vederea păstrării secretului de stat, tainei comerciale, informației despre viața intimă a persoanei. Participanții la proces și alte persoane care asistă la actele procesuale în cadrul cărora pot fi divulgate date ce constituie astfel de secrete sunt somați de răspunderea în cazul divulgării lor. Hotărârile ședinței secrete se pronunță public. În cazul dezbaterii cauzei în ședință secretă, pot fi eliberate unor alte persoane decât părțile copii de pe încheieri, rapoarte de expertiză sau declarații ale martorilor doar cu permisiunea dată de președintele ședinței.⁵

Decizia pentru filmarea sau fotografierea ședințelor de judecată, în cazuri civile, poate fi luată nu doar pentru începutul procesului și pronunțarea hotărârii, așa cum era prevăzut anterior. Noua prevedere este

⁵ Art. 23, Cod de procedură civilă al Republicii Moldova

inclusă în articolul 18 din Codul de procedură civilă. Astfel, înregistrarea video, fotografierea, utilizarea altor mijloace tehnice pot fi admise numai de președintele ședinței de judecată și doar cu acordul părților și al altor participanți la proces, iar în caz de audiere a martorilor, cu acordul acestora. Încălcarea regulilor menționate se sancționează cu amendă de până la 20 unități convenționale și cu confiscarea înregistrărilor (peliculei, pozelor, casetelor etc.).

Totodată, fiecare speță trebuie tratată sperat, interesul public urmând să prevaleze atunci când mass-media reflectă procesele din justiție. De exemplu, în cauza *Dupuis și Alții v. Franța*, Curtea Europeană pentru Drepturile Omului a decis că a existat o încălcare a Articolului 10 în cazul în care jurnaliștii au fost amendați pentru diseminarea informațiilor obținute ilegal, dintr-o cercetare penală. Curtea a considerat că informațiile publicate priveau o chestiune de interes public. CtEDO a constatat: “trebuie ținut cont că oricine are dreptul să se bucure de garanțiile unui proces echitabil stabilite în Articolul 6 § 1 ale Convenției, care, în procedurile penale, include dreptul la un tribunal imparțial. (...) După cum Curtea a avut deja ocazia să sublinieze “de acest lucru trebuie să țină cont jurnaliștii când comentează asupra unor proceduri penale în derulare deoarece limitele comentariilor admise nu se pot extinde la afirmații care pot prejudicia, intenționat sau nu, șansele unei persoane de a beneficia de un proces echitabil sau care pot submina încrederea publicului în rolul curților de administrație penală (...).”

ÎNTREBARE: *Putem să scriem în materialele noastre formulări precum: „hoțul”, „și-a omorât soțul/soția”, „și-a violat vecinul/vecina”, în cazul în care avem informații de la organele de drept, dar condamnarea este doar în prima instanță?*

RĂSPUNS: Categorie nu!!! Jurnalistul are obligația să folosească corect termenii ce definesc statutul juridic al persoanei la orice etapă a procesului

penal. Prezumția nevinovăției este un drept garantat de art. 21 al Constituției, conform căreia orice persoană acuzată de săvârșirea unei infracțiuni sau contravenții este prezumată nevinovată până când vinovăția sa va fi dovedită în mod legal printr-o hotărâre judecătorească definitivă și irevocabilă. Autoritățile publice și persoanele care le reprezintă sunt obligate să respecte dreptul la prezumția nevinovăției și să se abțină de la orice comentarii care ar sugera că persoana este vinovată de comiterea infracțiunii sau contravenției. Spre deosebire de autoritățile publice și persoanele care le reprezintă, mass-media au dreptul să-și exprime opinia privind vinovăției persoanei și până la momentul în care vinovăția este confirmată printr-o hotărâre irevocabilă.

Jurnaliștii au dreptul să-și exprime opinia privind vinovăția unei persoane cu condiția că: a) din contextul exprimării să reiasă clar că până la momentul dat nu există o hotărâre judecătorească irevocabilă de condamnare a persoanei; b) din contextul exprimării să reiasă clar că este vorba de opinii și nu de fapte confirmate; c) faptele pe care se bazează comentariile privind vinovăția persoanei și calitatea procesuală a acestora să fie expuse cu precizie.

În relatările despre investigații penale sau dosare examinate în instanțele de judecată, jurnaliștii vor utiliza un limbaj exact, pentru a nu dăuna participanților la proces. Ghidul elaborat de Consiliul de Presă „Mass-media și prezumția nevinovăției”⁶ conține unele recomandări pentru jurnaliști în ceea ce privește modul de reflectare corectă a proceselor în justiție cu respectarea prezumției nevinovăției. Acestea sunt:

- Folosiți corect termenii care definesc statutul juridic al persoanei aflate sub urmărire penală – „bănuțit”, „învinuit” și „inculpat”.
- Tratați persoana bănuțită de o infracțiune sau crimă de pe o poziție neutră și evitați să prezentați informația din perspectiva acuzatorului.

6 <https://consiliuldepresa.md/upload/1-Ghid-prezumtia-ROM-1.pdf>

- Utilizați formulări relative, cum ar fi „este bănuțit că ar fi intrat”, „ar fi furat”, „ar fi violat”, „ar fi lovit”, „ar fi omorât” etc. în loc de „a intrat”, „a furat”, „a violat”, „a lovit”, „a omorât”.
- Utilizați un limbaj corect în raport cu persoana bănuțită, pentru a nu lăsa loc de interpretări și pentru a nu contribui la perpetuarea unor stereotipuri și prejudecăți.
- Evitați să folosiți calificative de genul criminal, ucigaș, violator, hoț, escroc etc. în raport cu persoana bănuțită. De asemenea, evitați termenii peiorativi care pot încrimina/discrimina persoanele anchetate.
- Protejați identitatea bănuțitului și a victimelor infracțiunilor sau crimelor. Numele deplin al bănuțitului poate fi indicat doar în cazurile în care interesul public prevalează asupra celui privat. În restul cazurilor, este recomandabil să fie utilizate inițialele bănuțitului.
- Nu dați detalii (data și locul nașterii, locul de trai, locul de muncă etc.), care ar permite identificarea bănuțitului.
- Tratați cu atenție informația furnizată de instituțiile statului pe motiv că acestea, la rândul lor, ar putea încălca prezumția de nevinovăție și dreptul la viață privată.

ÎNTREBARE: *Ce ar trebuie să cunoască un jurnalist care scrie despre procesele în justiție? Sau exact ceea ce ar trebuie să știe un jurnalist universal?*

RĂSPUNS: În relatările privind procesele în justiție, jurnalistul trebuie să respecte dreptul la viață privată și cel la un proces echitabil (care include și accesul la justiție și dreptul la prezumția nevinovăției) al tuturor celor implicați, ghidându-se exclusiv de interesul public. Factorul-

cheie este interesul public, care reprezintă interesul societății (și nu simpla curiozitate a indivizilor) față de evenimentele ce țin de exercitarea puterii publice într-un stat democratic sau față de alte probleme care, în mod normal, trezesc interesul societății sau al unei părți din el.

Ghidul elaborat de Consiliul de Presă „Mass-media și prezumția nevinovăției”⁷ explică în acest sens următoarele: „Jurnalistul are obligația morală să protejeze identitatea bănuțului și a victimelor infracțiunilor sau crimelor. Numele deplin al bănuțului poate fi indicat doar în cazurile în care interesul public prevalează asupra celui privat. În restul cazurilor, este recomandabil să fie utilizate inițialele bănuțului. Numele deplin poate fi publicat numai după pronunțarea sentinței definitive și irevocabile a instanței de judecată. În cazul minorilor bănuții de comiterea unor infracțiuni, numele nu se publică chiar dacă instanța de judecată a pronunțat o sentință definitivă. În plus, jurnalistul nu ar trebui să dea detalii (data și locul nașterii, locul de trai, locul de muncă etc.), care ar permite identificarea bănuțului.”

Cunoașterea aspectelor legale din perspectiva judecării procesului civil/penal pentru jurnaliștii care reflectă despre procesele în justiție este foarte importantă, deoarece chiar autoritățile publice și reprezentanții acestora uneori încalcă prezumția nevinovăției și dreptul la viața privată a persoanei atunci când furnizează informații jurnaliștilor. Astfel, în cazurile în care jurnaliștii răspândesc informațiile oferite de instituțiile statului fără a le verifica din perspectiva respectării vieții private și prezumției nevinovăției, aceștia riscă să fie acționați în instanța de judecată pentru defăimare. Cu excepția informațiilor esențiale, jurnalistul nu trebuie să ofere știri sau să publice imagini sau fotografii ale subiecților implicați în evenimente de știri care dăunează demnității persoanei și nici să se concentreze pe detalii despre violență, cu excepția cazului în care identifică importanța socială a știrilor sau imaginii. Cu excepția

7 <https://consiliuldepresa.md/upload/1-Ghid-prezumtia-ROM-1.pdf>

motivelor de interes public relevant sau a scopurilor justificate ale justiției și ale poliției, jurnalistul nu preia sau nu prezintă imagini sau fotografii ale persoanelor aflate în detenție fără consimțământul persoanei în cauză. Persoanele nu pot fi prezentate cu cătușe, cu excepția cazului în care acest lucru este necesar pentru a semnala abuzuri.

ÎNTREBARE *Ce literatură recomandați jurnaliștilor să citească pentru a putea relata corect despre justiție?*

RĂSPUNS: Pentru jurnaliștii începători aș recomanda COMENTARIUL la Legea cu privire la libertatea de exprimare”, elaborat de Centrul pentru Jurnalism Independent.⁸ Diferite ghiduri tematice pot fi găsite și pe pagina www.mediaforum.md.

De asemenea, recomand publicația on-line „Primii pași în înțelegerea Libertății de exprimare online și offline pe baza jurisprudenței actuale a Curții Europene a Drepturilor Omului.”⁹

Standarde internaționale de referință:

- Rezoluția (1003) 1993 și Recomandarea (1215) 1993 privind etica jurnalistică, APCE, 1993;
- Principiile de la Madrid privind relația dintre mass-media și independența judiciară, ECOSOC, 1994;
- Rec (2003)13 privind furnizarea de informații prin intermediul mass-media în legătură cu procesele penale, CM al CoE, 2003;

8 http://www.media-azi.md/sites/default/files/Comentariul_la_Legea_%20cu_privire_libertatea_de_exprimare.pdf

9 <http://cases.internetfreedom.blog/FoE-ro.html#intro>

- **Declarația privind libertatea discursului politic în media**, CM al CoE, 2004;
- **Raport justiție, societate și media**, RE CJ, 2012.

ÎNTREBARE: *Cum ar putea un jurnalist începător să își facă surse în domeniul justiției? Cine ar putea să fie primele persoane de la care să aștepte detalii? Poate jurnalistul să pretindă răspunsuri chiar de la judecători, să-i caute, să-i sune direct?*

RĂSPUNS: Jurnalistul este dependent de surse și, totodată, trebuie să utilizeze orice mijloc necesar de obținere a informației de interes public pentru a informa publicul. În procesul de acumulare și răspândire a informației, mass-media trebuie să-și respecte obligațiile profesionale care sunt stabilite în Codul deontologic al jurnalistului din Republica Moldova.

La rândul lor, sursele au nevoie de mass-media pentru a-și aduce mesajele la cunoștința publicului. Se poate vorbi de o relație de cooperare, dar în același timp și de una de opoziție. De regulă, sursele identifică mass-media pentru a disemina informația de interes public. Mass-media și orice persoană care efectuează o activitate cu caracter jurnalistic de colectare, de primire și de distribuire a informației către public, precum și persoana care colaborează cu acestea, care a obținut informații de la o sursă, are dreptul de a nu dezvălui identitatea sursei sau orice informații care ar putea duce la identificarea sursei. „Parteneriatul” dintre sursa anonimă – jurnalist se bazează pe criterii subiective și personale.

Primele persoane de la care află jurnaliștii detalii în cadrul unui proces în justiție sunt participanții la proces și reprezentanții acestora. De obicei, mai „cooperantă” este partea pierdantă în proces. Dacă este vorba de dosare penale, mai „cooperantă” este partea apărării (bănuitul, învinuitul, inculpatul, partea civilmente responsabilă și reprezentanții acestora).

În cadrul urmăririi penale, obținerea informației de la surse poate fi mai dificilă, deoarece pentru divulgarea datelor urmăririi penale survine răspunderea penală. Dacă este necesar a se păstra confidențialitatea, persoana care efectuează urmărirea penală previne martorii, partea vătămată, partea civilă, partea civilmente responsabilă sau reprezentanții lor, apărătorul, expertul, specialistul, interpretul, traducătorul și alte persoane care asistă la efectuarea acțiunilor de urmărire penală despre faptul că nu au voie să divulge informația privind urmărirea penală. Aceste persoane vor da o declarație în scris că au fost prevenite despre răspunderea pe care o vor purta conform art.315 din Codul penal. Divulgarea datelor urmăririi penale de către persoana care efectuează urmărirea penală sau de către persoana abilitată cu controlul asupra activității de urmărire penală, dacă această acțiune a cauzat daune morale sau materiale martorului, părții vătămate și reprezentanților acestora sau a prejudiciat procesul de urmărire penală, are ca urmare răspunderea penală prevăzută în art.315 din Codul penal.¹⁰

Comunicarea dintre judecător și mass-media nu este interzisă. *Principiile de la Madrid privind relația dintre mass-media și independența judiciară*¹¹ prevede următoarele: „Nu li se interzice judecătorilor să răspundă la întrebările din partea presei legate de administrarea justiției. Totuși pot exista linii directoare rezonabile care poate reglementa discuția pe proceduri identificabile.” Codul de etică și conduită profesională a judecătorului din Republica Moldova stabilește, în acest sens, după cum urmează: „În comunicarea dintre judecător și mass-media se va ține cont de: prezumția nevinovăției, viața și demnitatea persoanei, libertatea presei, dreptul la un proces echitabil, dreptul la apărare, eficiența și confidențialitatea procesului judiciar.”

10 Art. 212 Cod de procedură penală al Republicii Moldova

11 <https://www.icj.org/wp-content/uploads/2013/07/Madrid-Principles-Media-Judicial-Independence-non-legal-submission-1994-eng.pdf>

ÎNTREBARE: *Chiar acum un portal a publicat un material¹² care îmi ridică anumite semne de întrebare. Este vorba despre faptul că jurnaliștii au obținut hotărârea de judecată și, se pare, dosarul în care un tată vitreg a fost condamnat pentru abuz sexual asupra fiicei sale minore. Cazul este special pentru că implică și o minoră. Întrebare: ce reguli există pentru divulgarea către jurnaliști sau public a unei hotărâri de judecată care, în mod normal, pentru că implică un minor, nu a fost publicată pe portalul instanțelor?*

RĂSPUNS: În procesul în care un minor este victimă sau martor, instanța de judecată va asculta declarațiile acestuia într-o ședință închisă. Totuși, în toate cazurile, hotărârile instanței de judecată se pronunță în ședință publică.

Exista reguli cu privire la activitatea de evidență și documentare procesuală în instanța de judecată. Astfel, hotărârile judecătorești pronunțate în cauzele examinate în camera de consiliu (ședință „închisă”) sau în ședință secretă se plasează integral în Programul Integrat de Gestionare a Dosarelor, dar se publică pe portalul național al instanțelor de judecată sau pe pagina web a Curții Supreme de Justiție în modul următor: dacă este vorba de cauze penale, contravenționale, civile sau de alt tip judecate astfel în vederea protejării interesului moralității, minorilor sau a vieții private a părților la proces, numele celor afectați prin prisma acestor valori și interese va fi anonimizat întotdeauna.¹³ Controlul asupra activității de evidență și documentare procesuală în judecătoria și curți de apel se exercită în conformitate cu Legea privind organizarea judecătorească de către președinții sau vice-președinții și șefii secretariatelor din cadrul instanțelor respective.

12 <https://deschide.md/ro/stiri/social/46384/EXCLUSIV--Cazul-preotului-care-%C8%99i-a-%E2%80%9Eviolat%E2%80%9D-fiica-la-Cantemir-sau-istoria-unei-iubiri-interzise.htm?fbclid=IwAR0PhzgXieLgxKrPiSFs7YuZKorrDY7QmgchMZixZrsyTc9YdLa98LNgQg>

13 Art. 18 lit. a) din Hotărârea Consiliului Superior al Magistraturii nr. 658/30 din 10 octombrie 2017

Reguli pentru divulgarea către jurnaliști sau public a unei hotărâri de judecată care, în mod normal, pentru că implică un minor, nu a fost publicată pe portalul instanțelor nu există expres. În prezenta speță, jurnalistul urma să trateze cu deosebită acuratețe informația colectată despre minori, asigurându-se de fiecare dată că publicarea unei atare informații nu va avea consecințe negative asupra acestora. Pentru a proteja personalitatea acestora, jurnalistul nu trebuia să publice numele minorilor implicați în evenimente relatate și nici să nu furnizeze detalii care pot conduce la identificarea lor. Persoana vizată în articol poate pretinde protejarea dreptului la respectul vieții private și de familie în cazul în care acestea au fost răspândite fără acordul persoanei. Cu regret, nu întotdeauna diseminarea informației de către mass-media bazată pe senzațional este una profesionistă.

ÎNTREBARE: *De multe ori se întâmplă când jurnaliștii nu au acces la ședințe de judecată care ar trebui să fie publice cum am putea să depășim aceste bariere, să ne cunoaștem drepturile și ce ar trebui să invocăm în fața instanței ca acestea să fie respectate?*

Dacă nu există o asemenea încheiere, avem tot dreptul să cerem reprezentanților Pantera, sau CNA, în dependență de cine îngrădește accesul, să ne permită să intrăm în sala de ședințe?

Dacă accesul rămâne restricționat abuziv, noi putem să contestăm sau să scriem plângere undeva, ca cineva să poartă răspundere?

RĂSPUNS: În toate instanțele judecătorești ședințele sunt publice, cu excepția cazurilor prevăzute de lege. Despre excepții și sancțiuni a se vedea răspunsul la prima întrebare.

Principiul publicității procesului de judecată este garantat de Constituția Republicii Moldova (art. 117), Codul de procedură penală (art. 18) și Legea privind organizarea judecătorească (art. 10). Codul de procedură penală prevede unele excepții de la regula generală a desfășurării

tuturor ședințelor de judecată în public, similare celor menționate în articolul 6, când accesul publicului la proces (inclusiv, la toate ședințele de judecată) poate fi restricționat printr-o încheiere motivată a instanței de judecată, din considerente de moralitate, ordine publică sau securitate națională, de protecție a intereselor minorilor sau a vieții private a părților în proces sau de existență a unor împrejurări speciale, în care publicitatea procesului ar putea prejudicia interesele justiției. 68 Art. 316 alin. (4) prevede o excepție suplimentară de la regula publicității ședinței de judecată, și anume „președintele ședinței de judecată poate limita accesul publicului la ședință, ținând seama de condițiile în care se judecă cauza”.

Accesul în sala de ședință poate fi interzis presei sau publicului, prin încheiere motivată, care poate fi atacată cu apel numai odată cu sentința (cauze penale) sau odată cu hotărârea (cauze civile). Totuși, pronunțarea cu bună-știință de către judecător a unei încheieri ce contravine legii atrage răspundere penală. În cazul în care accesul în sala de ședință este restricționat abuziv, persoana ale cărei drepturi au fost încălcate ca urmare a faptei comise de judecător sau o altă persoană care poate invoca un interes legitim poate înainta o sesizarea privind faptele care pot constitui abateri disciplinare comise de judecători. Sesizarea se va depune la secretariatul Consiliului Superior al Magistraturii în temeiul Legii cu privire la răspunderea disciplinară a judecătorului.

Ședințele de judecată sunt închise la etapa de urmărire penală (cazurile cele mai frecvente când sunt prezenți cei de la CNA/Pantera), atunci când judecătorul de instrucție decide eliberarea mandatului judecătoresc: act judecătoresc oficial prin care se dispune sau se autorizează efectuarea acțiunilor de urmărire penală, măsurilor speciale de investigații, aplicarea măsurilor procesuale de constrângere sau efectuarea altor acțiuni procesuale și care conține dispoziția, temeiul acesteia și împuternicirile persoanei care acționează în temeiul acestui mandat.¹⁴

¹⁴ Articolul 25¹ Cod de procedură penală al Republicii Moldova